

АСОЦІАЦІЯ РОЗВИТКУ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

ВІД МЕНЕЄРСЬКА, 5, ОФ. 15, М. КИЇВ, ІЧОУП. УКРАЇНА • +380 (44) 492 88 48 • INFO@ARSU.ORG.UA • ARSU.ORG.UA

Президенту України
Зеленському В.О.

Голові Верховної Ради України
Разумкову Д.О

В.о.голови Вищої ради правосуддя
Маловацькому О.В.

17 червня 2020 року до Верховної Ради України було внесено законопроект №3691 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо порядку призначення на посаду судді місцевого, апеляційного суду за спеціальною (скороченою) процедурою», яким пропонується передбачити спеціальну (скорочену) процедуру призначення суддів відповідних місцевих, апеляційних судів з числа осіб, які приймали участь у конкурсах на зайняття вакантних посад суддів апеляційних судів (стосовно заміщення вакансій у місцевих судах) та касаційних судів у складі Верховного Суду (стосовно заміщення вакансій в апеляційних судах) і щодо яких Вищою кваліфікаційною комісією суддів України було внесено рішення про визнання їх такими, що підтвердили здатність здійснювати правосуддя в апеляційному та відповідно касаційному суді у складі Верховного Суду.

Так, в межах конкурсів, оголошених Вищою кваліфікаційною комісією суддів України 07.11.2016 року та 02.08.2018 року на зайняття вакантних посад суддів касаційних судів у складі Верховного Суду, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердили здатність здійснювати правосуддя на посадах суддів касаційних судів у складі Верховного Суду – 499 кандидатів, з яких Президентом України на посаду суддів Верховного Суду призначено – 193 кандидата.

В пояснівальній записці до законопроекту зазначено, що запропоновані зміни покликані скоротити термін заміщення вакантних посад суддів місцевих та апеляційних судів, заощадити витрати державного бюджету на проведення відповідних конкурсних процедур, з огляду на те, що зазначені особи, відповідно до рішень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України підтвердили свій кваліфікаційний рівень, пройшли всі відповідні процедури та спеціальні перевірки.

Асоціація розвитку суддівського самоврядування України негативно ставиться до такої законодавчої ініціативи, хоча серед членів асоціації є судді, що також підтвердили здатність здійснювати правосуддя на посадах суддів касаційних судів у складі Верховного Суду, з огляду на таке.

Дійсно, наразі в судах першої та апеляційної інстанції дуже складна ситуація з навантаженням через нестачу суддів, що зумовлено тим, що з 2015 року до останнього часу не призначалися нові судді, з того ж часу не було переведень суддів, не було й конкурсу на вакантні посади суддів судів апеляційної інстанції, зупинився процес кваліфікаційного оцінювання суддів. Тобто, по суті судді на даний час позбавлені можливості зростати в професії та робити кар'єру.

Всі зазначені процедури мали б проводитися Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Втім, у зв'язку із черговою зміною вектору судової реформи в Україні усі процеси, пов'язанні з суддівською кар'єрою та заповненням вакантних посад суддів у судах різних інстанцій та юрисдикцій, з 16 жовтня 2019 року, тобто вже більше 8 місяців, поставлені на паузу і завданням законодавця та органів суддівського врядування має бути, в першу чергу, відновлення роботи ВККСУ, а не створення інших процедур, які створюють особливі умови для певних визначених осіб не у спосіб, який забезпечує єдиний статус судді, призначатись на посаду судді, що на думку стороннього спостерігача може викликати сумнів в довірі до таких суддів, призначених на посаду в іншому порядку, ніж інші.

У зв'язку з цим Асоціація вважає, що Верховна Рада України має невідкладно вирішити саме це питання, а не створювати якісь спрошені, не передбачені законом, процедури, тим самим дискримінуючи інших осіб, в тому числі суддів, що з різних причин не брали участі у конкурсі до Верховного Суду. Наведемо додаткові аргументи щодо такої позиції.

1. Конкурси на зайняття вакантних посад суддів касаційних судів у складі Верховного Суду оголошувались у 2016 та 2018 роках, були проведені, оголошено переможців цих конкурсів, що були призначенні на посади суддів Верховного Суду, після чого інші особи, що брали в них участь та підтвердили свій кваліфікаційний рівень, не повідомлялись про можливість призначення на будь-які інші посади, відповідний кадровий резерв не формувався та умови конкурсу цього не передбачали. При призначенні конкурсів на посади суддів Верховного Суду були чітко сформульовано вимоги до їх учасників, вписано процедуру конкурсів, жодних виключень чи можливої іншої інтерпретації не передбачалось, з чого й потрібно виходити. До того ж вже минуло кілька років з часу проведення вказаних конкурсів, змінилися умови, вимоги та й законодавство, тож результати тих конкурсів вже неактуальні, неактуальні й результати спеціальних перевірок, що проводились щодо учасників тих конкурсів.

2. Верховний Суд – це суд права, а не факт, тож і вимоги до конкурсу (іспитів та практичних завдань) на посади суддів касаційних судів у складі Верховного Суду відрізняються від вимог до конкурсу на посади суддів першої та апеляційної інстанцій.

3. Значна кількість суддів не брала участі у конкурсі до Верховного Суду, але якщо б умовами цього конкурсу було б передбачено можливість призначитись за результатами цього конкурсу на посаду судді апеляційної інстанції, кількість кандидатів та учасників конкурсу до Верховного Суду була б на порядок вище. Отже, призначення суддів в такий спосіб позбавляє інших учасників рівних можливостей бути призначеним на посаду судді.

З 2014 року судді чекають на проведення конкурсів на посади суддів апеляційної інстанції. Як спеціалісти в будь-якій професії прагнуть до самовдосконалення та кар'єрного зростання, так і судді хочуть в повній мірі реалізовувати себе в професії, але позбавлені такої можливості багато років, тож втрачають мотивацію. Більше того, протягом 5 років працюючі судді позбавлені можливості бути переведеними на посади у суди того ж рівня і юрисдикції через відсутність конкурсів, що означає для окремих з них неможливість проживати разом з родинами, у власних домівках та необхідність винаймати житло в чужих містах та витрачати час й кошти на те, щоб діставатися на роботу. Вважаємо, що таке ставлення до працюючих суддів є невідповідально та несправедливим.

4. Що стосується зайняття посад суддів у місцевих судах за спрошеною процедурою. При такому підході порушуватимуться права кандидатів на посади суддів у місцевих судах, які закінчили дев'ятимісячну підготовку в Національній школі суддів України, склали іспит та пройшли усі спецперевірки, але так і не встигли отримати рекомендацій від ВККСУ для призначення на вакантні посади суддів. Адже, виходить, що їм (кандидатам за спрошеною процедурою) в резерві знаходиться не обов'язково, майже рік навчатись не потрібно, вони одразу готові до роботи на посаді судді, оскільки взяли участь у конкурсі до Верховного Суду.

5. Також, варто згадати про кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду України, що відповідно до рішень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України підтвердили свій кваліфікаційний рівень, пройшли всі відповідні процедури та спеціальні перевірки, та за рейтингом не потрапили до складу зазначеного новоствореного суду. Виникає питання: чому у цьому законопроекті не передбачили й для них можливості спрощеної процедури призначення на посади суддів, і чи не буде такий підхід дискримінаційним і до них?

Асоціація вважає необхідним наголосити, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Основного Закону України). Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у законі, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Одним з елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допускається лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями.

Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Вищою кваліфікаційною комісією суддів України розпочато та залишається незавершеним конкурс на вакантні посади суддів в апеляційних судах, оголошений 09.08.2019 року.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді та Умов проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів апеляційних судів, затверджених рішеннями Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, визначено порядок та умови конкурса на вакантні посади суддів в апеляційних судах, які не передбачають спеціальних (скорочених) процедур.

За даними Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для участі в оголошенню 09.08.2019 року конкурсі на заміщення 346 вакантних посад суддів в апеляційних судах звернулись 2208 осіб!

У разі прийняття вищезазначеного законопроекту буде порушенено принцип правової визначеності та передбачуваності застосування правових норм, оскільки запровадження скороченої процедури для певних осіб змінить порядок та умови конкурсу, який вже розпочатий та триває.

Крім того, статтею 24 Конституції України передбачено захист рівності прав кожного громадянина України, тобто без привілеїв чи обмежень за ознаками соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Згідно із пунктом 2 частини першої статті 1 Закону України від 06.09.2012 року № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дискримінація це – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їхніми ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущенними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрутовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Водночас положеннями частини першої статті 2 вказаного Закону визначено зміст принципу недискримінації у законодавстві України, що передбачає незалежно від певних ознак: забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб; забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб; повагу до гідності кожної людини; забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Рівність і недопустимість дискримінації особи є також фундаментальними цінностями міжнародного правопорядку, на чому наголошено в низці міжнародних правових актів з питань захисту прав і свобод людини та громадянина, ратифікованих (приєднаних) Україною, зокрема в Загальній декларації прав людини (статті 1, 2, 7), у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 14), у Протоколі № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 1), у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (стаття 26) тощо.

Також у Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки^[7] наголошується на важливості дотримання, зокрема Україною, принципу недискримінації як основної засади під час формування суддівського корпусу. Рішення, які стосуються добору та підвищення суддів по службі, мають ґрунтуватися на об'єктивних критеріях, які попередньо визначені законом чи компетентними органами влади.

На думку АРССУ, запровадження спеціальної (скороченої) процедури призначення на посаду судді місцевого, апеляційного суду з числа осіб, які приймали участь у завершених конкурсах на зайняття вакантних посад суддів касаційних судів у складі Верховного Суду (стосовно заміщення вакансій в апеляційних судах) та проведення окремих конкурсів для кандидатів на посаду суддів за загальною процедурою, які не приймали участь у конкурсах на зайняття вакантних посад суддів касаційних судів у складі Верховного Суду та апеляційного суду відповідно, можна розглядати як дискримінацію стосовно кандидатів, які не приймали участь у конкурсах на зайняття вакантних посад суддів касаційних судів у складі Верховного Суду та апеляційного суду відповідно.

На сьогоднішній день порядок та умови конкурсу на зайняття вакантних посад суддів місцевих та апеляційних судів вже визначені, конкурси розпочаті та тривають, тому необхідно забезпечити рівні умови для всіх кандидатів.

Зважаючи на наведене, Асоціація розвитку суддівського самоврядування України звертає увагу на те, що внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо порядку призначення на посаду судді місцевого, апеляційного суду за спеціальною (скороченою) процедурою не тільки не вирішить проблему кадрового голоду в місцевих та апеляційних судах, а й створить нові, порушить принципи передбачуваності, чіткості й визначеності, рівності й справедливості щодо осіб, що беруть чи мають бажання брати участь у процедурах відбору, конкурсу на загальних підставах й призведе до масового звернення суддів з позовами про порушення свого права й дискримінаційне ставлення.

Отже, Асоціація просить Верховну Раду України, Президента України, Вищу раду правосуддя як найшвидше вирішити питання про відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, забезпечити проведення оголошених конкурсів і доборів у суди та єдиний статус суддів через єдиний порядок призначення суддів, запобігти будь-яким дискримінаційним підходам під час формування суддівського корпусу.

З повагою,

за дорученням Правління АРССУ

02.07.2020

член Правління Олена Панченко